

PT 8084

.M5

1816

Copy 1

Boye

Gert Westphaler,

Lystspil

i tre Acter.

Samlet udaf den holbergſke Femactscomedie
af dette Navn.

Red

Profeſſor K. L. Rahbek,

Ridder af Dannebrogen.

Kjøbenhavn, 1816.

Trykt hos og forlagt af Directeur Joh. Fred. Schultze,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

PT8084
M5
1816

347779
25

Holbergs

mesterlige Fremstiller

Londemanns og Clementins

værdige Eftermand,

Kunstneren

Ferdinand Lindgreen,

af hans ældste og uforanderlige

Kunstven

til fulde fem og tyve Venskabs-Aars

erkiendtlige Erindring

helliget.

1817

Erklärung

der

Verfassung

des

Staats

von

1817

in

der

Verfassung

Til Læseren.

Anmodet af min Ven Hr. Skuespiller Lindgreen, til det ham afvigte Winter bevilgede saakaldte Declamatorium i Costume, at samle og ordne en Scenerække af de udeladte Acter af Holbergs Femacts Bert Westphaler, bragtes jeg ved dette Arbeid tilbage til den Overbeviisning, at af disse ikke optagne Scener, der egentlig indeholde det gamle Stykkes Hovedhandling, hvoraf blot en særskilt Episode til een Acts Stykket er brugt, et eget og heelt Pyspil lod sig samle; denne Idee udtrede og udviklede jeg i Skriftet om Holberg 1 B. S. 269 o. f.; og det Bifald, de ved bemældte Declamatorium givne tvende første Acter erholdt, bestyrkede mig i dette mit Forehavende.

Da imidlertid den Indvending blev gjort, at man paa denne Maade optog, hvad Holberg selv havde forkastet, troer jeg at burde her anføre hans egne Ord i denne Anledning. Den femte Comedie — siger han da i sin latinske Epistel til den fornemme Mand: mishagede alle Tilskuerne saaledes, at ikke saa gik bort, førend
den

den var til Ende, nogle hemmelig og i Smug, andre ligefrem og aabenlyst. Jeg havde ventet det Modsatte; thi denne Comedie har altid været min Diesteen. Da jeg altsaa kom efter Aarsagen til denne kolde Modtagelse, at de fleste nemlig fandt Mishag i den idelige Gientagelse af samme Fortælling, angav jeg i en Forsvarsprolog Comediens Formaal, at nemlig i denne tit opvarmede Raal laae just Satyrens Styrke, der ikke manglede andet, end at Barbarens Snafsomhed skulde indknibes inden endnu svævere Grændser, og at istedetfor at fortælle tre Historier, som han verelviis tager Livet af sine Venner med, han bestandig skulde hænge i een og den samme. Herudover blev man sin Bildfarelse vaer, og forandrede saaledes sine Tanker, at de, der nys havde bandlyst dette Stykke, ikke tog i Betænkning at regne det mellem de allersmukkeste.

Uagtet altsaa Holberg i den anden Udgave af sine Comedier fra 1724 forkortede Stykket til et Genactsstykke, hvorved det efter hans egen Uttring saaledes er omstøbt, at det kan passere for ganske nyt, synes deraf ingenlunde at følge, at han forkastede det gamle, men blot læmpede sig efter Omstændighederne. Og saa har jeg i nys anførte Skrift S. 281 o. f. søgt at

at vise, at den holbergſke Forkortning til et Actſtykke, og de derved anbragte Forandringer i det hele ikke ere ſteete med ſaa rægen Lykke, at de kunne med Føye antages at være giorte med ſynderlig Lyſt, ligesom der og uſtridig blandt de Scener, Holberg herved har maattet give Slip paa, ere adſkillige, ſom det viſt har giort ham Ondt ſaaledes at miſte.

Uagtet nu uſtridig af de holbergſke udeladte Scener et Heelt uden Forandring og Tilſætning lod ſig ſammendrage og ordne, med Udeladelse af Alt, hvad i eet Actſtykket var anbragt, og uagtet ingen mere levende end jeg kan erkiænde, hvor ſtor Erbødighed denne vor ſtore Digter har Krav paa at behandles med, var dog deels, hvad ikke ſiælden hos ham er Tilfældet, hans ſidſte Act vel kort og tør, deels og de ſidſte Scener deraf baade vel fulde af den haandfaſte Skiemt, man ikke ganske uden Føye har bebreitet Digteren, at være vel overflødig paa, ſtundum og vel overdrevne, ſaaſom, hvor han fortæller Historien om Arius for en Hueblok; ligesom vel og Dommen neppe var fuldkommen vel indleedt. Her ſyntes altsaa nogle Smaaforandringer fornødne, ſom deels beſtaaer i, at Dommen baade er Tobias Procurators Dpfund og Arbeid, og at Gert, ſaavel
for

for noget at oplive den tomme Rets Scene, som
og, for at at gjøre det i det mindste begribeli-
gere, at Dommeren affiger en saadan Dom,
lader ham, og tillige os, ved Fortællingen om
de Torns og de Whigs føle, at han i det mindste
er den vel værd; ligesom dette og hjælper
til at bringe Stykket til Ende, i det Tobias,
for ikke at faae Dommen appelleret og under-
kændt, gjør Bert Helvedet saa heedt, at han
beslutter at forlade et Sted, hvor man handler
ham saa ilde, og tage hjem-til sin Fødeby, hvor
han har Lov at snakke saameget, han lyster.

At disse Forandringer og Tilfætninger
ikke ere ubeskedne, vover jeg at troe; hvorvidt
de ere heldige, vil formodentlig i disse Dage,
da Stykket ved de allernaadigst tilladte Som-
merforestillinger er bestemt at gives, blive afgjort.
Den Fornøielse, hvormed Publicum stedse seer
holbergste Roller, og deriblandt, særdeles Bert
Westphaler, gives af Hr. Lindgreen, har til-
skyndet mig til dette Foretagende, og alt, hvad
jeg af de nysomtalte Sommerforestillinger hidtil
har seet, giver mig Tøns at haabe, det vil op-
tages vel.

Ballehuset, den 22 Julii 1816.

Gert Westphaler.

Lystspil
i tre Acter.

Personerne:

Eert Vestphaler.

En Bert.

En Borger.

Jørgen Handstemaker.

En Cantor, skum.

Noe en Borger, skum.

Tobias Procurator.

En Tiggerkierling.

En Flensborger.

To Bestikkelsesmand.

Byfogden.

Første Act.

Første Scene.

Et Bertshuus, hvor nogle Borgere sidde ved et Kruus
øl, og raisonnere om Aviser.

Første Borger.

Herr Bert! lad os faae de sidste Aviser.

Verten.

Her er de, I gode Venner!

Borgeren.

Er der noget i dem?

Verten.

So der er noget hid og did, som er mærkværdigt.

Borgeren.

Vær I saa god, og læs dem for os, Herr Bert!

I læser saa godt Prent.

Verten.

Saa nok! men saa maa I ikke snakke imellem.

Borgeren.

Nei! Vi vil hverken snakke, eller drikke, saalænge
 I læser.

Verten.

So! I maa vel drikke, jo meer I drikker, des-
 bedre skal jeg læse. Giv nu Ug! Fra Regensborg skrives
 man, at man frygter for Pest, og at allerede nogle
 Huse er anstukket.

Borgeren.

Pots Slapperment! og vi tilstøede alligevel Rens-
 borgerne at reise herigiennem Byen; her har aldrig
 været Anstalt udi Staden, og der bli'r heller aldrig!
 Saaer jeg fat paa Byfoged og Borgermester, skal jeg
 sige dem reent ud, hvilke Karle de ere. Pesten allere-
 de udi Rensborg, og vi lade alle Mennecker komme i
 Byen uden Pas. Sa jeg tør ikke sige, hvad jeg mener.

Verten.

Ik Monsieur! det er ikke Rensborg, men Re-
 gensborg, som ligger midt udi Tydskland.

Borgeren.

Sa saa!

De lee alle sammen.

Verten.

Udi Siebenborgen skal der nylig være fød en Kalv
 med en Haarhue paa Hovedet, og Fryndsfer om Benene,
 hvilket, Indbyggerne holde for, ikke betyder meget godt.

Sam-

Samme Kalv bøde strax, men talede, før han bøde disse Ord: væ! væ! Siebenborgen!

Borgeren.

Hvad siger I om det, I gode Mænd! at Herr Bert! læs det nok engang! Tørgen Handskemager hørte det ikke!

Berten læser igien.

Tørgen Handskemager.

Det kan ikke betyde Andet end Krig mellem Tyrken og Keiseren; thi for den forrige Krig blev der og fød en Kalv. Man hører ikke andet end Vidunder. Jeg troer ikke, at Berden kan staae i fire Aar.

Borgeren.

Mener Du det, Tørgen!

Tørgen.

Ja! Jeg har saa mine Betænkninger.

Berten.

Fra Venedig skrives der, at forgangen Maaned var saadan Kulde, at alle Cardinalerne frøs til.

Borgeren.

Alle Cardinalerne?

Berten.

Nei! Jeg troer, der staaer Canalerne.

Borgeren.

Hahaha!

Bert=

Verten.

Vil I narre mig, saa vil jeg ikke læse mere; lad
Jørgen Handskemager læse Resten!

Borgeren.

Jørgen! læs Du da! det er en Tverdriver, den
Christoffer!

Jørgen.

Der haver ubi Carnavalen været adskillige Mum-
melystigheder.

Borgeren.

Hvor ligger den Stad Carnaval, Mester Jørgen?

Jørgen.

Den ligger i Polen.

U n d e n S c e n e.

Gert Westphaler. De Forrige.

Gert.

God Dag, Christoffer! har I ikke fornummet
noget til en Harslover, som nylig er kommen til Byen?

Verten.

Nei jeg har ikke, Mester Gert! hvad skulde den
Harslover hedde?

Gert.

Det maa Pokker vide, han bestilte Logemente i
mit Huus, og løb siden fra mig.

Ver-

Verten.

Det var ilde giort. Veed I ellers, hvad I skal giøre for at hævne Jer?

Gert.

Skam der veed.

Verten.

I skal reise til Harsløv, og bestille et Logement der i Byen igien, og derpaa strax ogsaa løbe bort; det er min Tro det bedste; saa er den ene By den anden Intet skyldig.

Gert.

Jeg troer neppe, der er en Krohuusmand i Verden, der jo harcellerer.

Verten.

Hvad vil I have at drikke, Mester Gert!

Gert.

Giv mig en halv Pot Ol af det bedste.

Borgeren.

Jørgen Handskemager! bliver I ved at læse, saa slipper vi at snakke med Gert Westphaler; thi vi kiender nok hans Snak; indlader vi os kun aldrig saas lidet med ham, er vi strax fast.

Jørgen.

Fra Spir skriver man, at Churførsten af Mainz med de andre Churførster var forsamlende at beraadslaae om . . .

Bor:

Borgeren.

Tov lidt Sorgen! er Churførsten af Mainz ikke ogsaa Bisp?

Gert.

Jeg hører, Mofiors, at I taler om Churførsterne.

Jørgen.

Ja! det er kun imellem os.

Gert.

Der er syv Churførster in Alles.

Jørgen.

Det veed vi heel vel, Mester Gert!

Gert.

Tree af dem ere geistlige, og de andre fem verdslige.

Jørgen.

I har Ret, Mester Gert, tree og fem er syv.

Gert.

Nei! jeg fortalede mig, der er kun fire Verdslige.

Jørgen.

Det er godt nok, men ingen spør Jer derom.

Gert.

Af de Geistlige er Erkebispens af Coln den fornemste.

Jørgen.

Ik Herre Gott! det er jo noget, som I ikke har fornoden at fortælle mig; jeg veed det jo ligesaavel, som I.

Gert.

Gert.

Derefter følger Erkebispfen af Trier.

Jørgen.

Maa vi ikke sidde i Fred? vi tale ham jo intet til!

Gert.

Den tredie er Erkebispfen af Mainz.

Jørgen.

J maa tale, hvad J vil, saa hører vi intet dertil.

Gert.

De andre fire ere Verdslige. Jeg kan ikke erindre deres Navne, men jeg veed nok, at de ere fire.

Jørgen.

Jeg var tilfreds, at J kom aldrig noget ihu, saa blev man i Ro for Jer.

Gert.

Disse syv Churførster regiere det fjerde Monarkie; thi der har været tre tilforn, det phrygiske, elamitiske, og mesopotamiske, og dette er det sidste; naar Churførsterne gaae under, skal ogsaa Verden forgaae efter Sybillæ Spaadom. Derfor passer man noie paa, at saasnart Anden gaaer af en Churførste, vælger man strax en anden ubi hans Sted, paa det Verden ikke skal forgaae, og har det stedse været saaledes practiseret siden Keiser Augusti Tiber, hvilken berømmelige Keiser stiftede det fjerde og sidste Monarkie efter Sybillæ Begiering, som raadede ham at grunde det paa syv Støtter;

hvor:

hvorpaa samme store Keiser gjorde to berømmelige Ting. 1) I det, at han udfkrev al Verden til Skat; 2) I det han indstiftede de syv Churførster. Paven var vel derimod og sagde: *Ihro Keiserliche Majestät! warum so viele weltliche Fürsten auf einmal zu machen? Men Keiser Augustus, som var en Mand, der ikke lod sig pirre-noget ved, blev vred, og svarede: Ihro päpstliche Excellents! ich will es so haben!* hvorubover Paven strax faldt tilføde, og bad om Naade, ved hvilken Ydmyghed han saameget udrettede, at Keiseren tilstædede ham at gjøre 16 Cardinaler paa eengang, hvilke ere ligesom geistlige Grever eller Baroner; thi Cardinalatskabet falder alene til den ældste Søn, og aldrig til Datter; thi hvis en Cardinal døer, og efterlader sig alene Datter, falder Cardinalatet til Paven igien. (De andre snige dem bort, men Gert holder fast paa Sorgen Handskemager.) Vi har ogsaa havt Cardinaler her i gamle Dage, Sorgen Handskemager; men nu er de affskaffede.

Jørgen.

Ei slip mig, eller jeg gjør en Ulykke paa Jer.

Gert.

Den sidste danske Cardinal hedde Arcimboldius, en Kærl, som ved Afladshreve gjorde saadan Skade, og trækkede saamange Penge af Tylland, at Landet har endnu ikke kunnet kommet sig igien. Jeg har derud-

over

over fattet saadant et Had til Cardinaler, Mester Sorgen! at jeg kunde ikke bare mig, naar jeg saae en Cardinal, jeg jo slog ham lige paa hans Dre. (Sic Sorgen Handkemager i sin Hidsighed et Par Dressigen.) I Karle! I Blodsuere! sagde jeg, I var værd, at man skulde træde Jer under Fødderne. See! saa skulde man giøre ved Jer, (kaster Sorgen i Gulvet, han skriger om Hielp.) Om Forladelse, naar jeg kommer paa den Materie, bliver jeg saa hidsig, at jeg ikke kan styre mig. I maa gjerne flaae mig igien. Summa Summarum, samme Arcimboldius var den sidste Cardinal i Tyskland, thi . . .

(Sorgen løber ud, og skræler, og Mester Gert efter ham.)

Tredie Scene.

Berten ene.

Dette gaaer aldrig vel; han kommer hid, og stiller mig ved alle mine Gæster, ved al min Næring. Saafremt her er Dyrighed i Byen, og jeg hedder Christoffer Peersen, saa skal Mester Gert ikke have giort det omsonst. (Han efterseer nu Krusene, og drikker alle Slumperne.) Ingen af dem betalte en Skilling, da de gik ud, og jeg veed ikke, naar jeg faaer mine Penge. Lad mig see! Sorgen Handkemager fik fem Krus D; han

han er en langsom Betaler; jeg kommer for Sikkerhed til at skrive ham for sex Kruus. Zens Buntmager tre; jeg maa skrive fem, thi han kan taale at betale. Christen Møller maa jeg sætte to eller tree Streger til, thi det er dog uretfærdige Penge, han har; Cantoren havde allene II Kruus, ham vil jeg ikke skrive høiere; thi det er min bedste Melkeko. Hvis vi ikke havde os de Streger forbeholdt, kunde ingen ærlig Mand creditere; men det er ikke nok, jeg faaer mine Penge igien; de gode Folk havde drukkert mere, hvis de havde kunnet sidde i Ro. Jeg er vis paa, Cantoren havde endnu taget II Kruus paa sin Samvittighed til de andre; thi han er virkelig en af de bedste Folk her i Byen, der under en ærlig Borgermand en Skilling. Men jeg skal hævne mig paa Mester Gert, om jeg ellers hedder Christoffer Peersen; thi faaer jeg ikke Hævnen, saa er min Næring fløiten. Min bedste Profit bestaaer deri, at jeg skænker for Folk, som kommer i mit Huus. Jeg sælger vel en Hob M uden Huset, men baader ikke saameget derved; thi de Folk, som henter M, vil have fuldt Maal. Derimod skænker jeg paa Skum for andre godt Folk, som kommer i Huset, saa at altid Skummet bringer mig en Potte paa fire Rander. Jeg vil ikke tale om, naar godt Folk blir drukne, at jeg ofte kan give dem et halvt Kruus for et heelt, hvilken Profit jeg kan giøre med god Samvittighed; thi det er druk-

ne Folk ikke tienligt, at de faae Kruset fuldt; saa altid det Bl, jeg sælger i Huset, bringer mig dobbelt saa meget ind, som det uden Huset. Det er en forbandet Karl med hans Snak, han har det som en hidfig Feber; hvis Dyrigheden ikke itide hemmer det, saa iager han os alle af Byen. Der er saa mange Maader, et Menneſke har, at plage et andet med. Jeg troer, om man syede Munden til paa den Karl, saa lærte han sig til at snakke, jeg veed ikke, hvormed. Jeg har aldrig min Livstid kiændt Mage dertil; men jeg maa itide tænke paa Raad derimod. Ah ſee, der kommer jo Tobias Procurator ret tilpas.

Fierde Scene.

Tobias Procurator. Berten.

Tobias.

Herr Bert! giv mig et Glas Brændeviin. Spleier jo at have nogle Draaber, som styrker Hjertet.

Berten.

Serviteur, Monsieur Tobias, hvor kommer han fra?

Tobias.

Det er jo Jer ligemeget.

Vers

Verten.

Herr Gott! I er i saare ond Humeur i Dag.

Tobias.

Sa! det er sandt. Har I nogle Draaber, saa lad mig strax faae dem.

Verten.

Men hvad skæder Ier da? er der skeet nogen Ulykke? eller er der nogen Sag bleven forligt?

Tobias.

Ei Du Narrenkop! lad mig faae, hvad jeg begjærer, og hold inde med saadan Snak.

(Verten gaaer efter Brændeviin, medens den Anden sidder med Haand under Kind.)

Verten.

Her er Brændeviin med Draaber i.

Tobias.

Ieres Skaal, Herr Vert! det gjorde godt. Hør Christopher! nu vil jeg høre Ier Betænkning om Noget; vil I nu domme, om det er ret eller ei. I veed nu, at jeg er en ærlig Mand, der vil Ingens Ulykke, og at jeg søger altid at forlige fattige Folk, som ingen Midler har at søge Proces med.

Verten.

Sa det er sandt nok, den Reputation har I over den hele By. Men bør man ikke og forlige rige Folk?

To

Tobias,

Nei holdt! sagte! saa maatte Sanden være Pro-
curator.

Verten.

Ja ja! det er menneskeligt.

Tobias.

Hvad, menneskeligt? Staler, som en Gaas;
jeg holder for, det er Uret, det er et Skielmsstykke af
en Procurator, at forlige en Sag; det er jo at sticke
fra Byfogden, det er at sticke fra Skriveren, det er at
sticke fra sig selv,

Verten.

Ja det er saa vidtloftigt.

Tobias.

Nei hør Christoffer! jeg vil bevise det saa klars-
lig, som 2 og 3 er 5. Har en Skriver ret til at tage
Skriverpenge, eller ei? siig mig kun aut, aut.

Verten.

Han har Ret dertil; thi Loven siger, han skal ha-
ve Skriverpenge for Stevninger, og andet.

Tobias.

Naar Nogen betager ham den Ret, gior han vel
eller ilde? svar kun aut, aut.

Verten.

Han gior ilde.

Tobias.

Ergo gjer En ilde, der forliger Sager, hvoraf de Mænd skal leve; ja jeg tør sige, han er en Tyv; thi Tyveri, eller Furtum er mangeslags. I Karle, som ikke har studeret, kalder det kun Tyveri at bryde ind i en Mands Huus og stiale. Nei, Tyveri er ikke alene, at tage Eens Gods og Penge bort, men ogsaa at opsnappe det, som er paa Veien at blive hans; *ex utroque capite actio furti*; thi foruden det, som man kalder *furtum manifestum, non manifestum, furtum conceptum oblatum*, er der ogsaa Noget, som man kalder *furtum prohibitum et non exhibitum*; thi hvilken Klasse kan henføres denne Casus; thi at hindre Een at faae sine stiaalne Koster tilbage, eller at hindre ham ubi den retfærdige Gevinst, som er ham lovet, er det samme; saaledes er det Tyveri, at hindre og afvende en Flod at flyde til mig. Den som det gjer, stiaaler det Vand fra mig, som er paa Veien at flyde til min Gaard. *Furti actio competit ei, cuius interest rem salvam fore*, saa lærte Tobias og jeg i gamle Dage paa juridiske Collegier.

Verten.

Jeg troer nok, det sidste var ret, for det var saa meget Latin og Grædsk deri; men det, som I sagde først alene paa dansk, kunde jeg ikke begribe, at det var ret.

Tobias.

Nu vil jeg tale tydeligen, saa at I skal tage og føle derpaa; en god ærlig Mand her i Byen — jeg vil sætte Cantoren — er paa Veien til Jer Huus for at unde Jer en Marks Penge eller to, en Anden morder ham, og hindrer ham i det Forsæt; gjør han vel eller ilde?

Verten.

Han gjør som en Skielm, thi han betager mig min Næring, og stæler fra mig; derfor mener jeg paa saadant Fundament at stævne Gert Westphaler.

Tobias.

Hvad har han gjort?

Verten.

Han skilte mig i Dag ved alle mine Gæster; de kunde ikke være her længere for hans forbandede Snak; men den ene sneeg sig ud efter den anden. Hvad synes Jer, Monsieur Tobias! at jeg skal gjøre herved?

Tobias.

I skal lade ham stævne; lad kun mig raade; jeg skal føre den Sag ud for Jer som en ærlig Mand. Vi skal actionere ham efter den Artikel: si quis pannu rubro armentum fugaverit.

Verten.

Hvad er det paa dansk?

Tobias.

Paa dansk hedder det: dersom Nogen med rødt Klæde gjør Bester løbske.

Verten.

Men jeg veed jo, at Snak er ikke rødt Klæde, og Haandværksfolk ikke Bester.

Tobias.

Det er sandt nok; jeg veed jo vel, at Haandværksfolk ikke kan holdes for Fæ, og at Snak er ikke rødt Klæde. Men ligesom man straffer en, der med rødt Klæde gjør Fæet løbsk og gal, Husbonden til Skade, saa bør og han straffes, der med urimelig lang Snak gjorde Borgerne løbske, og drev dem af Huset, Jer til Skade. Lad mig kun raade! han skal faae en Ulykke.

Verten.

Men jeg er bange, at Sagen kan koste mig meer at udføre, end Gevinsten kan blive.

Tobias.

Hvad vil det sige, Christoffer! vil I ikke staae paa Jer Ret, gjør han maaskee ligesaa en anden Gang. I maa drive paa den Sag, i det ringeste for Jer Vres Skyld. Folk vilde ellers pege Fingre af Jer, og sige: der gaaer den Elyngel, Christoffer Peersen, der ikke torde staae paa sin Ret. Jeg raader ikke til Proces for det ringe Salarium, som jeg kan have der-
af;

af; men fordi I er min gode Ven, som, jeg nødig vilde, skulde vederfares nogen Skam.

Verten.

Saa faaer jeg da procedere imod ham?

Tobias.

Ja vist, og det jo før jo bedre; thi Sagen kan I aldrig tabe. Jeg vil nu strax gaae hen, og iagttage det Fornødne.

Verten.

Gaa da! Tak skal I have.

(De gaae hver til sin Side.)

Anden Act.

(Hos Gert Westphaler.)

Første Scene.

Gert allene.

Er det dog ikke ubegribeligt, at saadan en Slynge, som Jørgen Handffemager, tør foragte, og kaste paa Nakken af min Tale; nu mødte jeg ham igien heruden for, og hvorvel jeg just ingen Stunder havde, vilde jeg faret fort med min Tale, men han fleed sig løs, og løb sin Bei; men han skal i Dag høre Slutningen af min Tale, om jeg saa skal bryde ind i hans Huus med Magt. Var det ikke, for det jeg havde boet her saalænge, blev jeg her ikke en Time længer, thi jeg kan for min Part ikke leve uden Dmgiaengelse og Discours. Naar jeg kan komme til at snakke med Folk, skiotter jeg hverken om Mad eller Drikke; men her, naar man vil besøge Folk, nægter de sig hiemme, og

naar

naar man kommer ind, gaaer det ud paa en Forkjering eller Banter. Talen er jo det, hvorudi vi kændes fra Bæstet, det andet nemlig at spille, æde, og drikke, og sove, har vi tilfælles med Bæsterne. Jeg kan nævne Folk her i Byen, som ikke har vildet ladt sig barbere af mit Huus, efterdi jeg undertiden har tilbudet at giøre det selv; ikke af nogen Trang, thi jeg har Evende nok, men for at tale med godt Folk, som jeg barberede; ja de har heller ladt sig rage af Mester Skærvek, i hvis Huus der aldrig har været en ærlig Rageskniv; saa at de vil heller lade sig rive Huden af deres Hager, end at høre mig tale. Nei her var en Skipper nylig fra Bortehude, han kunde skionne paa min Tale; thi han havde ikke hørt mig en halv Time, før Taarene stød ham i Dinene.

U n d e n S c e n e.

En Diggerkierling. Gert Westphaler.

Kierlingen.

Aah Far! gi mæ en Skilling til Brø, a er saa svolten, Falil!

Gert.

Er Du gift?

Kier-

Kierlingen.

Nei! a er ikk, Jalil! a er en fatti Ent, som
sidder med maane Børn.

Gert.

Hvem var Din Mand, Mutter?

Kierlingen.

Uah bitt Faar! a skiemmes ved at sej'et, han
skuld see op no, det a gif, og tigged.

Gert.

Var han Matros eller Soldat?

Kierlingen.

Sy fy! Nei vist! han var en geistlig Mand, nem-
lig Substitut her i Byen.

Gert.

Herre Gott! var han Substitut! det Folk pleier
dog ellers gierne at efterlade nogle Skillinger.

Kierlingen.

Nei! han ikk; for han louet tou Aar uden Bør,
før han døde; der kom en Trøtt imell ham og Præsten,
hvorover han blev affat.

Gert.

Ja, Mutter! man skal aldrig sætte sig op mod
sin Dyrighed; hvorledes gif det ikke Arius, der satte
sig op imod sin Bisp; Du har vel hørt tale om Arius?

Kierlingen.

Nei a har ikk; var han herfra Byen?

Gert.

Gert.

Nei! han var fra Tyrkiet; den samme Arius fik Ordre af Bispfen at oplægge en Bog, men hvad havde Arius at bestille? han lod indføre udi samme Bog noget, som ikke havde været tilforn, og som Bispfen holdt for Kætteri; nu kunde han have sluppet, dersom han havde vilde skyde Skylden paa Bogtrykkeren, men det vilde han ikke; han sagde, det bør saa være. Sagen kom for Landemode, hvor Arius mødte selv uden Procurator, thi han havde en flydende Tunge, og kunde sige, hvad han vilde; jeg tør sige, at alle de Procuratore, som er her i Byen, endogsaa Tobias Christoffersen selv, bær ikke Vand imod ham; de er kun nogle Tingstude, Mutter! mod Arius; det er meest at forundre, at han, som aldrig havde været øvet i Landslov og Ret, eller nogen Tid havt sin Fod paa Tinget, torde møde for saadan Mode. Bispfen, hvorvel hans Fiende, maatte selv tilstaae, at, om han havde været øvet udi Rettergang, at han havde blevet en stor Procurator; men han havde, som jeg sagde, aldrig havt sin Fod paa noget Ting. Ja, hvor var det nu, jeg slap?

Kierlingen.

Ha! gi mæ en Skilling, Falil! a vil hen aa kjøv nouet Brø, a er saa svolten.

Gert.

Nu erindrer jeg, hvor jeg slap. Arius mødte for Landemøde uden Procurater, tilstod reent ud, at han havde forandret Bogen saaledes, forsøgtende sin Mening i fire stive Klokketimer, hvorudover han af Bispem og Lehnsmanden blev dømt for en Riætter, og forviist Landet; men mon Arius tabte Modet derover? jo jo, hvad har han at giøre? han reiser min Tro lige fra Modet til Wien, og der insinuerer sig saaledes hos Keiseren og de syv Churførster . . . men før jeg gaaer videre, faaer jeg fortælle noget om de syv Churførster.

Kierlingen.

Nah Galil! I loued mæ en Skilling; a har ino ikk spist i Dau, a kan it bie længer.

Gert.

Saa vil jeg da gaae det forbi om Churførsterne. Summa Summarum, Arius insinuerer sig saaledes i Wien, at han bliver Hene i Kurv sammesteds. Han forplanter herpaa sit Riætter i over hele Tydskland, Frankrig, Italien og Danmark, ja der blev her i Landet fast ligesaamange Arianer, ja flere end Luthera-
ner; Navnet er endnu i det ringeste ikke uddød; thi Bysskrivrens Kone Ariane maa være af det Slags Folk udsprungen; de fleste Bestillingsnavne gaaer endnu ud paa Arius, som Commissarius, Secretarius, Notarius, fra Høie indtil Lave, indtil Trommeslagere, som
paa

paa Latin hedder Trummedarius, eller som vi pronon-
cerer det i Vestphalen, Drummedarius.

Kierlingen græder)

La mæ i Ro; vil I it gi mæ noet, har I ikk
fornøden at hindre mæ i a søg Almis hos Andre; a
trouer, æ Trol har sat den Raal ud paa mæ i Dau
mæ si Snak.

Gaær.

Gert.

Vi lidt, Bedstemoer! nu skal Du høre, hvor det
gik Arius paa Sikasten, da han med Permission ens
gang skulde gaae paa . . .

Kierlingen.

Aah! aah! aah! hielp! hielp!

(Løber færdig med sine Krykker.)

Gert.

Jeg troer, Pokker rider den Pulverhex; see, om
hun ikke kunde løbe, naar hun vilde; hun var ikke
saa halt, som hun hinkede . . . Men hvad mon det
er for en Mand, han gloer, som han ikke havde seet
et Huus tilforn. Det maa være en Fremmed.

Tredie Scene.

En Flensborger. Mester Gert.

Flensborgeren.

Her maa vist boe en Barbeer; jeg seer, der hænger Tæde ud. Hør! er her nogen hjemme?

Gert.

Er der noget til Tieneste, min Herre!

Flensborgeren.

Jeg vilde gierne have mit Skæg af mig.

Gert.

Det skal strax skee. Vil Monsieur behage at sætte sig ned. (Barberer ham.)

Flensborgeren.

Er her noget Nytt i Byen?

Gert.

Jeg veed, min Tro ikke! Jeg har derforuden forsvoret at fortælle nogen Ting. Folk her i Byen er ikke kun for at æde og drikke, og giber ikke høre tale.

Flensborgeren.

Da er jeg en stor Liebhaber af Discourser.

Gert.

Hvorfra er min Herre med Permission?

Flensborgeren.

Jeg er fra Flensborg.

Gert.

Gert.

Mig synes, jeg har havt den Ære at see ham i
Kiel,

Slensborgeren.

Kan nok være. Har da Mester været i Kiel?

Gert.

I Kiel! ja vist! jeg glemmer aldrig den Reise.
Jeg skal fortælle min Herre, hvorledes det tilgik.

(Fortæller den hele Reise, imidlertid raaber den Anden,
at Skiægget er vel nok astataget, for at komme
løs, men maa holde ud.)

Slensborgeren (sagte.)

Jeg skal, min Tro! betale ham med samme Mynt.
(høit.) Jeg har faaet en slem Byld bag mit Dre,
Mester! veed han ingen Raad derfor?

Gert.

Den gaaer nok bort af sig selv; jeg vilde ønske,
jeg havde saadan en Byld; thi det er meget sundt.

Slensborgeren.

Gid jeg kunde overdrage Jer min! Jeg vil ellers
fortælle kortelig, hvordan jeg fik den Byld.

Gert.

Min Herre! jeg skal hen at barbere en Anden
frax; jeg vilde gierne bede, at han vilde betale mig
for min havde Umage.

Slensborgeren.

Først havde jeg i tre Dage en stor Pine paa det
Sted,

Sted, hvor nu Bylden er. Det var endelig ikke paa samme Sted, men en Tommebred derfra. I 3 Dage, eller jeg troer gar, det var 4 Dage, nei det var kun 3 Dage, fandt jeg en stor Pine, uden at see ringeste Tegns.

Gert.

Det kan nok være, Monsieur! han er ellers saa god, og glemmer ikke mit Salarium.

Slensborgeren.

Summa Summarum! efter at jeg havde solet den Pine i fire Dage, jeg sætter endnu 4 Dage, thi nu erindrer jeg det; det er ellers underligt med Menneskens Hukommelse, naar man meest vil giøre sig Umage med at erindre en Ting, saa kan Pokker ikke hitte den, og naar man ikke tænker derpaa, falder det en ind af sig selv.

Gert.

Om Monsieurs Hukommelse ogsaa herudi slaaer ham feil, saa vil jeg tage mig den Frihed at erindre ham om det, mig tilkommer for min Umage.

Slensborgeren.

Seg skal, min Tro! ikke glemme ham. Smid- lertid, medens denne Pine varede, svedede jeg for- skrækkeligt bag Dret; det var saadan underlig Sved, Mester; den var ligesom en Liim, naar jeg tog den mellem Fingrene, og lugtede reverenter talt . . .

Gert.

Gert.

Monsieur! med eet Ord at sige: Sæbe og Kniv
koster Penge.

Slensborgeren.

Det nægter jo ingen, Mester! nu skal vi strax
køenme til Sagen. Endelig brød det ud til en rød Flet,
som nu var liden som et Naalehoved, nu blev stor som
en Urt, nu liden igien, nu stor, nu liden igien, nu
stor, atter liden igien, atter stor, nu som et Naale-
hoved, som sagt er, nu som en Urt.

Gert.

Frem og tilbage er en lang Vej, Landsmand!
gaae alle Slensborgerhistorier i den Melodie, saa gid
Fanden havde Resten! I skal, min Tro, betale mig
dobbelt, baade for min Umage og Tidsspilde.

Slensborgeren.

Efterat denne Plet havde varet i nogle Dage, og
jeg imidlertid følet stor Pine; jeg glemte, at sige dette,
at jo mindre Pletten var, jo større var Pinnen; thi
naar den var kun som et Naalehoved, havde jeg ingen
Lise, hverken Nat eller Dag, derimod, naar den var
som en Urt, følede jeg kun lidet dertil; ligesom Plet-
ten tog af, saa tog Pinen af, lille Plet, stor Pine,
liden Pine stor Plet. Mester forstaaer vel min Me-
ning.

Gert.

Gert.

Åh! jeg bliver gal over denne Snak. Hør Landsmand! hvis . . .

Slensborgeren.

Nu kommer jeg strax til Sagen: endelig efter at jeg havde udstaaet denne Pine i nogle Dage, mere og mindre, ligesom Pletten var stor og liden til, som foromtalt er, og ikke nødvendig at repetere, brød det omsider ud til en Byld, hvis Begyndelse, Tilvæxt og Aftagelse, jeg kortelig her vil fortælle.

Gert.

J skal, saasandt jeg er en ærlig Mand, betale mig for min Tids-spilde.

Slensborgeren.

Vi skal nok komme tiltrette, Mester! Noget kan afqvittes i den kielske Reise; men hvor var det, jeg slap?

Gert.

Jeg veed Guden, hverken hvor J begyndte, eller J slap. Lad mig gaae! J maa beholde de Penge, J er mig skyldig, med al min Ulykke.

Slensborgeren.

Ei! det er underlige Folk i denne Bye, som ikke kan høre Folk tale. Nu skal jeg strax komme til Ende, og saa vil vi gjøre Regning. Bylden var i Begyndelsen ganske plettet. Det er at sige, ganske fuld med smaa Pletter. Jeg veed ikke, om Mester begriber min Mening?

Gert.

Gert.

Hør Landsmand! gaa af mit Huus; jeg lader
 Jer ellers trække ud.

Slensborgeren.

Men saa gik Pletterne bort, saa kom de igien,
 saa gik de bort, saa kom de igien, saa gik de atter bort,
 saa kom de igien, saa bort, saa igien; een Dag utal-
 lige Pletter, en anden ingen.

Gert.

Uh Uh Uh! kom ind til Hielp, her er kommen
 en Lucifer fra Slensborg i mit Huus.

Slensborgeren.

Saa vil jeg da gaae.

Gaaer.

Gert.

Gaa Fanden i Bولد! Det var en forbandet Karl!
 Man klager over mig i Byen, at jeg taler for meget,
 men jeg er kun en Sinke mod denne Karl. Skam
 faae han for mine otte Skilling; thi jeg barberer dog
 ingen Fremmed ringere. Dog er jeg glad, at jeg slap
 ham med den Forliis. Det fortrød mig meest, at han
 vilde ligne sin Historie ved min, ligesom det var ikke
 mere vigtigt, at reise udenlands, end som at faae en
 raadden Byld bag Dret. Men hvad mon disse to
 Mænd vil her?

Fiers

Fierde Scene.

Evende Bestikkelses-Mænd. Gert.

Bestikkelsesmændene.

Hans Tiener, Mester Gert! det gjør os ondt, at vi skal komme til ham med saadant Wrinde.

Gert.

Hvad Wrinde er det?

Bestikkelsesmændene.

Vil I være saa god at læse dette?

Gert (læser.)

Christoffer Pedersen, Borger og Dttapper her ibidem, finder sig høilig besværges over velagte og kunst-erfarne Seigneur Gert Westphaler, Bartskier her sammesteds, fordi han ved urimelig, lang og kiedsommelig Snak haver kommet alle fornævnte Christoffer Pedersens Gæster til at løbe af hans Huus, samme til ubodelig Skade udi sin Næring, hvoraf han med Kone og Børn skulde leve, samt skatte og skylde. Derved han formener, at fornævnte Gert Westphaler høilig har forgrebet sig mod Gæsteretten. Thi gives fornævnte Gert Westphaler lovlig Gæsterets-Varjel herom i Gæsteretten at møde, som holdes i Eftermiddag Klokken 5 i Byfogdens store Stue her i Staden, Lidner og Attester at høre, paa Spørgsmaal at svare, og Dom at lide for sig sin formastelig Udfærd, alt efter den

Tret-

Frattesættelse, som Citanten agter yderligere at lade gjøre, ladende ingen Udeblivelse skee under Faltsmaal . . . Hvad Pokker er dette? det er paa sin tyrkiske at handle med Folk.

Besikelsesmændene.

Hør Mester Gert! I maa ikke tale saaledes; I kan derudover komme i Fortred.

Gert.

Er det kristeligt? kunde saadant vederfares mig, om jeg havde været i Tyrkiet? lad os kun ikke spøge og efterabe barbariske og tyrkiske Moder; vi veed ikke selv, hvor nær Faren er os, hvor snart det er ude med Christendommen. Tyrken har alt de tre Parter af Verden inde, og Christendommen er kun den fjerde; thi det er forfækkeligt, Messieurs, hvorledes Tyrken har taget til i disse sidste Tider, thi, naar vi efterseer, hvad Mahomet, den første tyrkiske Keiser, var, da var det en sulten Hund, der havde ikke engang, hvad han skulde bide eller brænde; han tiende i en Urtebod, og var som Provisor for en Enke, hvilken han siden fik tiløgte, og bekom sine Midler med.

Besikelsesmændene.

Ja! det er nok, Mester Gert! Stevningen er ham forkyndet; Farvel!

Gert.

Nei! her kan, Messieurs! et Dieblis. Saa

§

snart

snart Mahomet havde faaet Penge i Hænder, førte han sig strax op som en Baron, tillagte sig en forgyldt Bogn med Speilglas udi, og fire Lakeier, anrettede Lystigheder og Gæstebuder, og derved fik mange Bæner, og et stort Anhang, saa at han først undertvang hele Mesopotamie. By, som han boede udi, derefter gik videre, tog ind Jerusalem og Trapezundt, satte christne Folk paa Spid, stegte og aad dem op, hvor han kom, og med det Blod, som han tappede af dem, skrev Alcoranen, en stor Bog, fast fire Gange saa tyk, som Ferteigns-Huuspostil. Hans Efterkommere har trædet i hans Fodspor — Vær saa god, og bi lidt, nu er det ude — og undertvunget sig de tre fuldkomne Partier af Verden.

Bestikkelsesmændene.

Ei Landsmand! Slip, eller I faaer Hug.

Gert.

Gid det ikke maa skee i min Tid, det, som Sybilla har spaaet, at Tyrken skal vande sine Heste i Limfiorden; hei hei! bi lidt! nu er det ude. Hei hei! (de gaae.) Saa gaae da, I Slynkler længe nok! jeg maa saa ud at tale med en Profurator om den Sag. I see! der gaaer Tobias Christophersen ret tilpas! eet Ord! eet Ord, Herr Profurator.

Femte Scene.

Tobias. Gert.

Tobias.

Serviteur, Mester Gert! hvad Godt vil J? J
seer saa traurig ud i Dag.

Gert.

Ne, Herr Advokat! her er onde Menneſker i
denne By.

Tobias.

Det er sandt, Mester Gert! tænk engang, om
her ikke var Lov og Ret, Dyrighed og Prokuratores,
som straffede Ondskab, og forsvarte Uskyldighed, hvor-
ledes det da vilde gaae.

Gert.

Herr Advokat! vil J tage en Sag an for mig?

Tobias.

Mod hvem?

Gert.

Mod Christoffer Peersen.

Tobias.

Ja nok, men med Condition, at J ikke siger ham
det, ellers creditorer han mig min Tro aldrig et Kruus
Dl oftere.

Gert.

Nei! han ſkal min Tro aldrig ſaae det at vide
af min Mund.

Tobias.

Hvorfor har han da ladet Ham stævne?

Gert.

Han foregiver, at jeg ved unyttig lang Snak har drevet hans Gæster af Huset.

Tobias.

Hør, Mester Gert! J skal tage en Contrastevning.

Gert.

Men hvorpaa skal jeg da grunde den Contrastevning?

Tobias.

Ei! lad kun mig raade; jeg skal nok hitte paa noget, ellers maatte jeg ilde have studeret min Jura. Hør! de Mænd, der løb ud af Stuen, for ikke at høre paa jer Snak, hvorfor løb de bort? det var jo ligesaameget, som de vilde sige: vi vil ikke høre paa den Ordgylder længer.

Gert.

Ja det er sandt. Men ingen sagde dog de Ord.

Tobias.

Det er ligemeget; naar en viser en Mand, der har en galant Kone, to Fingre, er det ikke ligesaa fuldkommen, som han kaldte ham Hahnreder? her er vel ikke Actio directa, men dog Actio utilis, quæ non ex verbis legis, sed ex interpretatione legis petenda est,

Gert.

Gert.

Det er Gicæsterne angaaende; men hvorledes skal jeg stævne Berten, som kunde aldeles Intet dertil?

Tobias.

Berten? haha! han bør svare til den Tort og Skade, som skeer i hans Huus; tenetur quasi ex maleficio.

Gert.

Paa den Maade kunde jeg ogsaa for nogle Aar siden have stævnet en Bert to Mile fra Harsløv, udi hvis Huus mig skeede en stor Tort, saasom jeg der drak duus med Bøddelen fra Slesvig, hvilken jeg tog for en fornemme Mand. Jeg skal fortælle Herr Advokat fortelig Historien: jeg reiste engang fra Harsløv til Kiel, blandt andre var i Følge med os en Hattemager, gersvend . . .

Tobias.

Dg det efter den Artikel: *Exercitor navis aut cauponæ, aut stabuli, de dolo aut injuria, quæ in navi, aut caupona, aut stabulo facta erit, quasi ex maleficio teneri videtur.*

Gert.

Samme Hattemager, var et brav Stykke Karl, som boer endnu i Kiel.

Tobias.

Si modo ipsius nullum est maleficio, sed alicu-

alicujus eorum, quorum ope navem, aut caupnam aut stabulum exercet.

Gert.

Og holdes for een af bedste Mestere sammesteds.

Tobias.

Cum enim neque ex maleficio, neque ex contractu adversus eum constituta sit actio . . .

Gert.

Alle Hatte, jeg har brugt i lang Tid, er hans Arbeid.

Tobias.

Et aliquatenus reus est, quod malorum hominum opera uteretur.

Gert.

Thi han gjer dem saa ærlige og trofaste, som ingen i Jylland.

Tobias.

Ideo quasi ex maleficio teneri videtur.

Gert.

Summa Summarum! vi reise sammen til Kiel.

Tobias.

In his autem casibus in factum actio competit.

Gert.

Ei! jeg kan ikke komme tilrette med de Mennesker, som taler saameget.

To

Tobias.

Jeg ikke heller.

Gert.

Lad os begge da holde op at tale om de Materier.

Tobias.

Ja nok.

Gert.

Men I kan jo sagte høre Enden paa min Historie; jeg skal gjøre den saa kort som muligt. Summa Summarum, vi reise sammen til Kiel.

Tobias.

Quæ hæredi quidem datur, adversus hæredem autem non competit.

(De taler det sidste begge paa eengang.)

Gert (holder for Dreene.)

Ei hold dog op med Jer latinske Snak. En ærlig Mand kan jo ikke faae eet Ord indført.

Tobias.

Saalænge som I reiser fra Haderslev til Kiel, saalænge taler jeg Latin. Ellers var det nok saa godt, at vi gik hen, og kiøbte stemplet Papiir til Stevningen. Naar I har ført Sagen til Ende, maa I gjerne snakke om Jeres Reiser, saalænge I lystet.

Gert.

Maa jeg det, saa vil vi strax gaae efter Papiret.

Tobias.

Ja vist.

Gert.

Gert.

Vil Hr. Advocaten da erindre, hvor det var, jeg
flap?

Tobias

Ja ja!

Gert.

Godt! saa vil jeg gaae ind at hente min Hat.
Den er af den Hattem . . .

Tobias.

Quod si vero! (truer ad ham med Fingrene.)

Gert smiler.

Godt! godt! jeg kommer strax.

(Gaaer ud.)

S i e t t e S c e n e.

Tobias ene.

Hvis alle havde det Greb, som jeg har, at holde
Gert Westphaler i Tomme, skulde han snart blive taus;
thi en Giek cureres allerbedst af den, der stiller sig mere
naragtig an end den Anden. Ligesom naar man vil
vænne een af fra at lyve, skal man lyve ligesaa stærk
som han, thi dersom man straffer ham derfor, og siger,
at det er ikke sandt, gjør han sin SalighedsEd paa,
at det er ganske vist, og saa kommer man ingen Bei;
naar

naar een derimod siger, han uden Skade er faldet ned af et Klokketaarn paa Hovedet, skal den anden sige, han er falden ned af Maanen paa Hovedet, og har befundet sig vel derefter. Nu vil jeg hen og agere for begge Parter; det er at slaae to Fluer med eet Smæk. Jeg kunde ikke nægte Mester Gert at tage hans Sag an med; thi han er en raisonnabel Mand. Men jeg maa dog raadføre mig med min Samvittighed, om jeg kan tage begge Parter's Sag an paa eengang. Hør, Monsieur Samvittighed! jeg tilspørger dig, om jeg kan gjøre saadant uden Synd, helst efterdi jeg er en fattig Mand, og begge Parter har noget til Bedste? (Svarer i en flin Tone for Samvittigheden.) Ja vist! ja vist! kan du gjøre det, Domine Tobia! utriusque juris studioso et advocate doctissime! Godt godt! Monsieur Samvittighed! jeg vil og gjøre det. Naar een har raadført sig med sin Samvittighed, er det ham jo nok? Men, jeg maa ud, og see, hvor Gert bliver af, om han skulde være falden i Snak med sin Hat om Hattemageren, der har gjort den.

(Gaaer.)

T r e d i e A k t .

(Byfogdens Stue.)

F ø r s t e S c e n e .

Tobias Procurator ene.

A! nu kommer jeg mig lidt igien, efterdi jeg faaer noget at bestille; jeg kan ikke være orkesløs, jeg kan for min Død ikke være orkesløs; den lille Gevinst, som er derved, er ogsaa god; men det er det mindste, som jeg seer efter; min Glæde i Verden er, at jeg kan have noget at bestille, lade see, hvad jeg duer til, og tiene min Næste. Jeg burde dog ikke være her i Byen, sandt at sige; thi jeg er for lærd til at være Procurator i Sjælland. Naar jeg ret vil giere mig Umage og tale juridisk, sidder Byfogden, og gaber, som han var reent fortabt, thi han forstaaer ikke et Ord af Alt, hvad jeg siger. Men jeg kan have min Lyst af undertiden at plage ham, og hugge ham i Flanken nu med et; ut rubi, nu med en uti possidetis, nu disting-
vere

vere mellem maleficium & qvasi-maleficium, nu ci-
 tere et Senatus Consultum Servianum, nu et qvasi-
 servianum, hvorved jeg vinder mangen vanskelig Sag.
 Thi, uden at tale ilde om min Dyrighed, saa er By-
 fogden lidt storagtig, saa at, førend han vil lade sig
 mærke, han ikke forstaaer mine Terminos, opofrer
 han hellere min Contrapart; Jeg glemmer aldrig, hvor-
 ledes jeg i Fior kom ham til at svæde over en Condi-
 ctio indebiti, hvilken jeg citerede, hvorvel det ikke var
 Condictio indebiti. Han sagde, hvorvel han ikke
 forstod det; Tobias! I har Ret; saa at jeg vinder
 mange Sager, som jeg useilbar ellers tabte, dersom
 jeg førte dem ud paa reent Dansk. Engang var han
 dog saa forbandet, at han fældte saadan Dom: udi
 det, som blev ageret paa Dansk i denne Sag, har
 N. N. Ret; angaaende Latinen, da ophæves Omkost-
 ningerne paa begge Sider. Nu maa jeg see, om jeg
 kan faae ham til at affige den Dom, jeg har opsat for
 ham i Mester Gerts Sag. Han vilde i Begyndelsen
 ikke ret bide paa mit Forslag, men da jeg lovede ham
 at sætte Dommen op selv, saa gav han Niesb, dog
 med Forord, at der ikke maatte være Latin i. Men
 der er han.

Anden Scene.

Byfogden. Tobias.

Tobias.

Ydmygste Diener, Herr Byfoged! her kommer jeg med Udkaftet, til Dommen. Parterne er her udenfor, og venter, til Herr Byfogden behager at forkynde dem deres Dom.

Byfogden.

Jeg har nøiere estertænkt den Sag paa ny, Monsieur Tobias! og kan dog ikke finde, at man kan straffe Mester Gert for hans Tale, eftersom han ingen Skildsord har brugt; jeg mener, det bliver det bedste, som jeg holdt for fra først af, at Processens Omkostninger ophæves paa begge Sider.

Tobias.

Åh min Herr Byfoged! De veed jo, at alle Folk klage over Mester Gert, at han dræber dem med formegen Snak. Ved denne Dom vilde nu hele Staden skee en Dieneste, og Byfogden indlægge sig Tre, naar han skaffede os Fred i tre Dage, ved at forbyde Gert Bestphaler saa lang Tid at snakke.

Byfogden.

Det er en underlig Dom.

Tobias.

Som det er en underlig Sag, maatte Dommen og være underlig. Vil Herr Byfogden behage at see. (slyer ham Dommen.)

Byfogden.

Men naar han nu kaster efter i Lovbogen, om der er nogen Straf dicteret for dem, der dræbe Folk med Snak, mener I saa, han skiotter Dommen, især da der ingen Clausula pinealis er.

Tobias.

Det skal have gode Veie; jeg skal nok forklare ham Sagen paa Latin, som han ikke forstaaer et Ord af.

Byfogden.

Sa jeg veed, Ser en lærd Mand; men om han nu besværges sig for en anden Dyrighed?

Tobias.

Det gjør han ikke; overalt raadfører han sig først med mig, og jeg skal nok gjøre ham Helvedet saa hedt paa Latin, at den Lyst skal forgaae ham.

Byfogden.

Men er han da ogsaa virkelig saa slem?

Tobias.

Kiender Herr Byfogden ham ikke?

Byfogden.

Ikke uden af Unseende, talt med ham har jeg aldrig.

To:

Tobias.

Da kan Herr Byfogden prise sig lykkelig; vil De bare give Tid, til han nu kommer ind, saa skal De selv see.

Byfogden.

Da veed jeg dog sagtens, han vil holde sin Mund i Retten?

Tobias.

Nei! ikke uden man holder den paa ham. Nu kan Herr Byfogden jo selv see, naar De faaer ham ind; faaer De saa ikke Troen i Hænderne, at det er, som jeg siger, saa kan De jo afvise Sagen; men jeg vædder paa, De lader det nok blive ved den Dom, De har der.

Byfogden.

Naar da! lad see! lad da Parterne komme ind.

Tobias.

De er udenfor i den yderste Stue. Nu skal jeg hente dem.

Tredie Scene.

Byfogden ene.

(Seer bestandig i Dommen.)

Det er en pudserlig Karl den Tobias; hvem Pokker skalde ellers kunne hitte paa saadanne Inventioner? men naar denne Mester Gert virkelig er saa gal, som han

han siger, saa vil den hele By glæde sig over det; for der er ingen Ting i Verden ufordrageligere, end saadan forbandet lang Snak; det veed jeg af egen Erfaring, som saa tit maa døye det paa Bytinget. Men der kommer Parterne.

Fierde Scene.

Christoffer. Mester Gert. Tobias. Bysfogden.

Tobias

som kommer ind med Mester Gert, tager ham til Side,
og tører Svæden af sig.

Hør, Mester Gert! jeg har ærlig fortient i Dag
de fire Rigsdaler, I gav mig; for jeg har fægtet saaledes
for Jer, at jeg er vaad indtil min Kiøle.

Gert.

Hvorledes mener I, det vil falde ud?

Tobias.

Christoffer har sat irette paa Jer Vre, og vil
have Jer til at blive en Tremarksmand.

Gert.

Han vil Fanden heller!

Tobias.

So vist! men jeg haaber dog, det skal ikke saaledes
falde ud; thi jeg bombarderede Bysfogden saaledes
med

med Latin, at han blev ganske hovedsvimlet, og Christoffers Procurator løb bort, da jeg begyndte ret at tale. Jeg vil hen at sige Christoffer det; thi jeg kan ikke delge længer for ham, at jeg har været Ter Procurator.

Christoffer.

Hvorfor taler I saaledes med min Contrapart?

Tobias.

Han spurgte mig, hvor hans Procurator var afbleven? og jeg svarede ham, at han forløb Sagen.

Christoffer.

Løb han da bort?

Tobias.

Sa han gik sloiten, da han hørte mig tale; thi jeg har i et heelt Aar ikke gjort mig saamegen Umage med nogen Sag. Lærrer Sveden af sig.

Byfogden for sin Bordenbe.

Er Parterne der, Monsieur Tobias?

Tobias.

Sa Herr Byfoged, her er jeg baade med de Tories og de Whigs.

Byfogden.

Kommer I nu ogsaa med de Tories og de Whigs? dem snakker hele Byen om, og saa er der dog ingen, der veed nogen ret Besked derom.

To

Tobias.

Da er jeg vis paa, Mester Gert kunde sige Herr Byfogden saa god Besteed, som nogen vilde forlange.

Gert,

spidser Dren og nærmer sig mod Bordet.

Mig syntes, velbaarne Herr Byfoged talte om de Tories og de Whigs.

Byfogden.

Sa det var Monsieur Tobias, der nævnte dem, og saa sagde jeg blot....

Gert.

Der er fire Hovedsecter i England, de Tories, de Whigs, de Mannister og de Anabaptister.

Byfogden.

Kan vel være, Mester Gert, men da det er noget, som ikke hører herhen....

Gert.

So det gjør, velbaarne Hr. Byfoged! nu skal De strax høre: De Tories ere de fornemste, der altid holde Kongens Parti, og der sigtede for Kong Jacob, da han førte Krig i Engelland mod de Whigs, der rebellerede under Cromwells Anførsel. Denne Cromwell, der paa Latin hedder Massaniello, var en Slagtersøn, men bragte det saavidt, at han blev Ridder af Hosebåndet og Generallissimus til Lands og Bands; thi der var et forbandet Hoved paa ham; tænkt engang,

Hr. Byfoged! han var saa dygtig, at han kunde give Audience, læse, skrive, og dictere fire Breve paa eens gang.

Byfogden.

Det kan gierne være, Mester Gert! men . . .

Gert.

Ja jeg veed vel, det er noget utroligt, men det er saa sandt, som jeg her staaer for Dem. Kong Jacob ophoiede ham derfor fra en Crespost til den anden. Men da Erkebispstolen i Canterborg blev ledig, og Kongen gav den bort til en ved Navn Fairfax, da dog Cromwell havde recommanderet sin Svoger dertil, blev han saa ophidset, at han rebellerede mod Kongen, fik en Armee samlet af lutter Whigs, Mannister og Anabaptister, overvandt Kong Jacob i et stort Slag, og lod ham samme Aften halshugge. Derpaa kom de Whigs paa den høieste Spidse; de Torys bleve undertrykte, og Cromwell blev udraabt for Protector af Engelland. Men da han havde regieret nogle Aar, kom Kong Jacobs Søn tilbage, conjungerede sig med de Torys, og slog de Whigs adskillige Gange, saa de fik en evig Ulykke, og endelig i sidste Slag fik min gode Monsieur Cromwell fangen, som han lod sønderrive af fire Heste. Derpaa kom de Torys i Beiret igien, og besluttede ganske at udrydde de Whigs, og deres Tilhængere de Mannister og Anabaptister. Men som de-

res Antal var alt for stort, forandrede man det Forsæt, og lod allene forbyde dem under Livsstraf at have Gevær i deres Huus. Dette er Ursag til det Had, der er mellem de Tories, og de Whigs, og at de første altid maa holde de sidste Svingren paa Diet. Men nu skal Herr Byfogden høre . . .

(Byfogden reiser sig med Dommen i Haanden, som han imidlertid har giennemlæst.)

Tobias.

Nei! det lader som Byfogden har hørt nok, nu er det nok Jer, der skal høre.

Gert.

Men jeg vil bare . . .

Tobias.

Høre Jer Dom! er I gal! seer I ikke, Byfogden vil læse den op?

Gert.

Men . . .

Tobias.

Respect for Retten!

(holder ham for Munden.)

Byfogden læser.

Mester Gert Westphaler er med Bidner og egen Tilstaaelse lovlig overbevist, at have indmænget sig i Christoffer Peersens Oltappers Gæsters Laug, mod Gæsternes Billie, og forstyrret deres ædrue og ærbare

Discourser med ubegiært og ham uvedkommende Raisonneren, hvorudover de har forladt Huset, hvorfors Christoffer Peersen ved Fuldmægtig paastaer Dom over Gert Westphaler, ei alene at erstatte den derved tilføiede Skade, men endog at restituere al *lucrum cessans* og *damnum emergens*, som deraf kan i Fremtiden flyde, samt desforuden med vilkaarlig Straf anses, og betale Processens Omkostning tilstrækkelig. Herimod haver Gert Westphaler ved Contrastevning ved sin Fuldmægtig ladet paastaae, at han ved disse Gæsters haanlige Bortloben er tilføiet en stor Tort, hannem til ikke liden Forkleinselse paa hans ærlige Navn og Rygte, hvorfors han formener, at Verten bør tilfindes ved Mulct og Ufbigt at gjøre ham Reparation, samt betale Processens Omkostning. Efter slige Omstændigheder kiendes for Ret, at, som de gode Mænd Gæsterne vel, om de have villet, kunde have blevet ved deres Kruus til siddende, uden at kiere sig efter Mester Gert Westphalers Snak, hvorudi intet ærerørigt har været, saa kan Gert Westphaler ei eragtes skyldig i den Skade, Verten ved deres Bortgang har taget, men han derover frikiendes, og forbeholdes Christoffer Peersen sin lovlig Regres til dem, som han bedst veed, vil og kan; ei heller kan Gert Westphaler finde sig nogen Tort tilføiet ved det, at Gæsterne gik bort; thi de udi et aabent Alhuus havde Lov at gaae ud og

ind,

ind, som de selv vilde. Dog, som Gert Westphaler ikke kan undskyldes derudi, at han med sin lange og vidtløftige Snak har incommoderet disse Godtfolk, saa bør han, sig selv til velfortient Straf, og andre ligesindede til Affky, i trende fulde Dage være ganske taus, og ikke tale noget Ord, under Nam og Execution. Processens Omkostning ophæves paa begge Sider.

Byfogden og Christoffer gaae hver sin Vej.

Femte Scene.

Tobias. Gert.

Tobias

i det han har fulgt Byfogden bukkende til sin Studor, ved sig selv.

Jeg haaber, det skal blive mig en god Dom, da jeg tænker af de Ord: og forbeholdes Verten Christoffer Peersen sin Iovlige Regres til Giæsterne, som han bedst veed og kan, at giøre en ny Proces. Det var en dum Streg af mig, at jeg ikke gav Mester Gert Westphaler ligesaadan Regres, saa kunde jeg af den Dom giort to friske Sager. En Procurators Dygtighed bestaaer ikke derudi, at han kan forstaae een Sag, men at han kan giøre een til flere; det var det, man fornemmelig rofede min Formand af, at han al-

drig

drig gif til Ting med een Sag, at han jo gif med fire tilbage. (Til Mester Gert, der staaer fortabt.) Nu hvad siger I nu, Mester Gert! dog det er sandt! I tør jo ikke snakke.

Gert grædesfærdig.

Udbrig eet eneste Ord?

Tobias.

Nei! ikke uden I vil trække tree nye Dags Tausshed paa Jer til.

Gert.

Hvad?

Tobias.

Det følger af sig selv. I skal tie i tree Dage, altsaa maa de tree Dage beregnes fra den Tid, I talte sidst; og hver Gang I taler i Utide, forspilber I den foregaaende Tausshed, og det efter den Artikel: Si quis acitavisset seu condidisset....

Gert.

Seg appellerer.

Tobias.

Er I gal! vil I appellere? veed I ikke, at det hedder: haver Nogen noget herimod at sige, han sige til itide, eller siden tie stille! tie stille! seer I; for alle Nige Domme er sub pæna præclusi & perpetui silentii; det er: I skulde have appelleret paa Stedet, hvis ikke paalægges eder en stedsevarende Tausshed.

Gert.

Gert.

En . . .

Tobias.

Stedsevarende Taushed! huff vel paa det! der for hold I smukt Jer Mund, hvis I ikke vil tie Jer øvrige Levetid.

Gert.

Men . . .

Tobias.

Snakker I Alt igien! hør, tak I Gud, at jeg er Jer gode Ven, for ellers gif jeg hen, og gav Jer an, som den, der var Dommen overhørig, gav Jer an for guddommelige og menneskelige Loves modtvillige Dvertrædelse, og forlangte Jer tiltalt, dømt og straffet efter den Artikel: *in contumaciam autem . . .*

Gert

folder sine Hænder, og gjør mangfoldige underlige og bedende Gebærder.

Tobias.

Sa ja! som sagt, jeg vil tie, for det jeg er Jer gode Ven; men gaa I nu kiønt hjem, og luk Jer inde, og snak ikke med noget Menneffe, førend de tree Dage er forbi, det vil jeg raade Jer, hvis I ikke vil propter *contumaciam* dømmes til at være umøelende hele Jer Livstid.

(Gaaer.)

Siette Scene.

Gert ene.

Hiem! jo vist, at de skulde faae Folk paa Luur, der kunde tage Vidne paa min Mund, og faae mig dømt fra Maal og Mæle. Nei jeg vil tage herfra, og det strax; jeg vil reise tilbage, hvor jeg er fra, det veed jeg, jeg har Lov til at snakke, saameget jeg lyst, for der snakker alle Folk ligesaameget som jeg; og naat jeg der fortæller, hvilken barbarisk Dom jeg har faaet, saa er jeg vis paa, der aldrig i Verden er nogen af mine Bysbørn saa gal, og kommer mere til dette forbandede Sted, hvor Folk ikke maa snakke.

(Løber hurtig ud.)

14671

4-

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 011 737 6